

deepen the EU military cooperation and discusses specifically arguments in favor of construction the European army. The article highlights three possible algorithms of the EU army building and indicates the implementation shortcomings of each of the mechanisms. It also explains possible consequences of the European army formation on functioning of the EU, NATO, and international security system. The author argues that the EU army can bring added value to the European security architecture; however, one should also focus on possible risks that its creation can cause as well as numerous obstacles needed to be removed during the implementation period.

Keywords: European army, Common Security and Defence Policy, European Union, military crisis management, Battle Groups, Eurocorps, NATO.

* * *

УДК 324(438)

Бусленко В. В.,
кандидат політичних наук, доцент кафедри
політології та державного управління,
Східноєвропейський національний університет
ім. Лесі Українки (Україна, Луцьк), Busln_@ukr.net
Лихацька Т. А.,
аспірантка кафедри політології та державного
управління, Східноєвропейський національний
університет ім. Лесі Українки (Україна, Луцьк),
appledream@ukr.net

ЕЛЕКТОРАЛЬНА УЧАСТЬ ГРОМАДЯН РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА У ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРАХ (1989–2015 РР.)

Здійснено аналіз характеру електоральної участі громадян Польщі на парламентських виборах в 1989–2015 рр. Досліджено міжрегіональну специфіку виборчої активності, обґрунтовано причини змін її рівня в окремих регіонах країни.

Розглянуто психологічні аспекти поведінки виборців, поточну політичну ситуацію, ставлення громадян до функціонування демократії в країні. На основі використання компаративного методу узагальнені статистичні дані участі громадян у виборах. Виявлено тренд до коливання рівня електоральної активності. З'ясовано вплив інституційних, соціально-демографічних та соціокультурних чинників на електоральну участь виборців.

Простежений зв'язок виборчої участі і стабільності електоральної підтримки для провідних політичних партій на локальному рівні. Зроблено висновок про певну нестабільність польського електорату і в той же час його «вразливість» до політичних конфліктів між провідними та опозиційними партіями.

Ключові слова: електоральна участь, фреквенція, вибори, Республіка Польща, партії.

Демократія передбачає наявність інституту вільних, конкурентних виборів. Вони залишаються важливим інститутом організації державної влади, чинником демократизації політичного процесу. Вибори є правовою формою оновлення та модернізації влади, приведення її структур та діяльності у відповідність до викликів сучасності.

За допомогою виборів вдається можливим отримати інформацію про очікування, погляди, настрої, інтереси народу як суверенного суб'єкта влади. Участь населення у виборах засвідчує рівень легітимності владних інституцій. Для України, яка прагне дотримуватися демократичних стандартів виборів, досить важливо вивчити позитивний досвід електоральної участі громадян європейських країн. Тому значна проблема має актуальність як з теоретичної, так і з практичної точок зору. Однією з країн, яка є прикладом організації демократичних виборів, є Республіка Польща. Метою статті є вивчення специфіки електоральної участі громадян Республіки Польща (РП) під час парламентських виборів в період 1989–2015 рр.

Проблематика електоральної участі в РП є предметом аналізу переважно польських науковців. Ґрунтовне дослідження електоральної участі поляків в президентських та парламентських виборах здійснено М. Чешніком [7]. На основі зібраних емпіричних даних

ним обґрунтовано детермінанти участі у виборах та здійснено аналіз ролі інституційного чинника виборчої активності поляків.

Динаміку виборчої фреквенції польських виборців узагальнено в працях У. Паніча [12], К. Кіка [11], М. Феліксяка [8]. Міжрегіональні відмінності у електоральній участі частково висвітлено в роботах Р. Алберського [5], А. Флорчика [9]. Окремі теоретичні аспекти електоральної участі розроблено в працях таких вітчизняних та зарубіжних дослідників як В. Борніков [1], Н. Ротар [3], О. Попова [2], І. Охременко [4], К. Скаржинська [14]. Водночас в роботах не достатньо повно досліджено характер електоральної активності громадян Польщі на сучасному етапі.

Важливою проблемою, яка потребує наукового обґрунтування та пояснення, є електоральний абсентеїзм. Так, одним з визначальних чинників політичного життя в Польщі в 1990–2005 рр. на думку польського політолога К. Кіка стало явище «поступового збільшення рівня виборчої абсенції» [11, с. 25]. Таку тенденцію підтверджують результати парламентських виборів. Упродовж 15 років, коли в Польщі лише в одному році було відзначено зріст, а в наступних – зниження явки виборців. Зокрема, після парламентських виборів 1989 р., коли явка була 62,7%, до теперішнього часу, не зафіксовано вищих показників. Високу явку виборців у 1989 р. можна пояснити тим, що період 1989–1991 рр. характеризувався переходом електорального процесу від «ритуальної» системи голосування (де явка досягала 99% і «виборами» з одного кандидата) до багатоваріантної. Від результату демократичних виборів залежали конституційні зміни, розвиток інституту опозиції та встановлення правил «політичної гри». Тому парламентські вибори 1989 р. можна назвати установчими. З точки зору громадян, вони сприймалися як можливість відновлення демократії.

Варто відзначити, що Польща є аутсайдером рейтингу виборчої активності серед більшості посткомуністичних країн. Тоді як середній показник участі громадян у парламентських виборах становить 60–70%, то в Польщі цей показник сягає лише 47,31% (див. рис.).

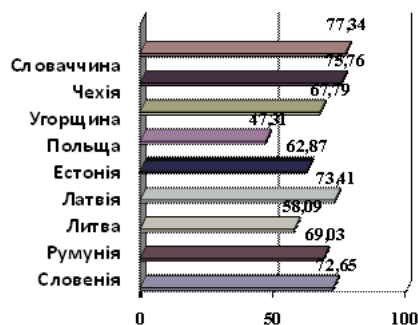

Рис. Рівень виборчої участі громадян в парламентських виборах в посткомуністичних країнах (у %) [7]

При цьому простежується чітка тенденція до відмови від голосування. Якщо проаналізувати приклад Польщі, то помітно, що тренд до зниження виборчої активності в загальному повторює середньостатистичні показники в інших десяти країнах. Це можна пояснити тим, що коли в інших посткомуністичних країнах впродовж всього перехідного періоду спостерігалось безперервне зниження

рівня участі в парламентських виборах, в Польщі вона залишалася на тому ж рівні (найвищий рівень на виборах був зафіксовано в 2007 р.).

У Польщі найвищий рівень виборчої фреквенції (кількісний вимір виборчої активності) спостерігався на президентських виборах. Так, в 2005 р. у них взяло участь лише 49,74% виборців, а у виборах 2010 р. цей показник становив вже 55% [13]. Зауважимо, що парламентські вибори за своєю значимістю є більш важливими. Країна за формою правління є парламентсько-президентською республікою. Однак ранг виборів в 2005 та 2010 рр. не мав впливу на рівень електоральної участі. Скажімо, в кожному з турів президентських виборів взяло участь більша кількість громадян, ніж у парламентських виборах.

В ситуації виборів до Сейму та Сенату не можна говорити про високу активність. У більшості випадків цей показник був вищим, або наближався до 50%. Лише в 1997 р. та 2005 р. явка виборців була близько 40% [12]. Згідно з даними Державної виборчої комісії, участь у виборах до Сейму в 2011 р. склала 48,92%, що означало в порівнянні з обранням у 2007 р. спад близько п'яти відсотків [13]. Таким чином, до урн пішло на 1,4 млн. виборців менше, ніж чотири роки тому. Це засвідчувало тенденцію до спадання виборчої активності.

Аналіз даних щодо парламентських виборів в Польщі дозволяє стверджувати, що середній рівень виборчої активності становить близько 50%. З іншого боку в 1991–2011 рр. зростання рівня відвідуваності у виборах до Сейму зазначено всього лише удвічі: в 1993 р. (52,1%) і в 2007 р. (53,9%) [13].

Характерно, що в період 2002–2011 рр. спостерігалось падіння активності на всіх виборчих округах. Найвищий – понад шість пунктів відмічено в округах Зеленогурському, Познанському, Лодзькому, Гданському, Легніцькому і Пінському. Найменше падіння активності зафіксовано в Білостоцькому, Седлецькому, Хелмському і Новосондєцькому. Якщо порівнювати рівень виборчої активності у воєводствах, то відсутність виборців (абсенція) там зросла найбільш в західній частині Польщі – в Люблінському 6,68 пунктів, Великопольському – 5,91, Поморському – 5,82. Спад фреквенції був натомість набагато нижчим в воєводствах східної Польщі. В Підляському воєводстві цей показник становив 2,93 пункти, Любельському – 3,56, Підкарпатському – 3,98 [5, с. 8].

Виборча статистика засвідчує істотні міжрігіональні відмінності електоральної активності. Вони існували і в період II Речі Посполитої, і в часи Польської народної республіки [9]. Подібна різниця в голосуванні збереглася і в посткомуністичній Польщі. Таке явище можна пояснити взаємовпливом різних чинників, передусім політичною історією регіонів, які належали в минулому до різних державних утворень. Це наклало свій відбиток на характер політичної культури виборців, що певною мірою впливало на їх схильність до участі в голосуванні.

Електоральна участь передбачає не лише безпосередній акт голосування. Йдеться також і про декларовану готовність взяти участь у виборах і реальну участь. Дослідження, проведені Польською генеральною виборчою студією спільно з Інститутом політичних студій Польської академії наук в грудні–листопаді 2011 р. вказують, що за декілька тижнів до парламентських виборів 2011 р. 60% опитаних планувало йти на вибори. В той же час фактична активність становила 48,9%. Це

означало явну перевагу декларування від фактичної активності (понад 11 пунктів). Подібні диспропорції спостерігалися і на виборах 2007 р. Тоді 60,2% опитаних були готовими проголосувати, в той час як 53,9% громадян прийшли на виборчі дільниці (15 пунктова декларація участі в виборах над реальною фреквенцією) [15]. Однак, на виборах до Сейму і Сенату в 2015 р. вже спостерігалось збільшення виборчої активності. Згідно з даними Державної виборчої комісії Республіки Польща цей показник становив 50,92% [16].

Чому ж відбувається зміна виборчої активності громадян і які причини цього явища? Для цього проаналізуємо як оцінюють парламентські вибори самі виборці. За даними соціологічного опитування, проведеного польським Центром досліджень громадської думки (*Centrum Badania Opinii Społecznej*, далі *CBOS*) в 2010 р. для 32% опитаних парламентські вибори не були важливими. З них 12% відповіло, що вибори практично не мають для них значення. 66% опитаних підкреслили важливість для них таких виборів. При цьому 39% респондентів вважали вибори дуже важливими, а 27% швидше важливими [8].

Ці дані не дозволяють стверджувати, що польська політична свідомість є низькою. Якби так було насправді, громадяни вкидали б картки до урн автоматично, виключно з відчуття обов'язку. Однак рішення щодо участі в голосуванні виборці приймають свідомо, на підставі ставлення до політики, свого досвіду, чи знань. Деякі громадяни, на думку У. Паніч, не беруть участь у виборах, тому що недовіряють політикам, а тим самим переконані, що немає сенсу голосувати [12, с. 116]. Інші ж – відмовляються, тому що не помічають альтернативного кандидата або політичної партії. В окремих випадках люди не йдуть на вибори, оскільки не вірять політикам взагалі. Лише деякі громадяни наважуються вибрати так зване «менше зло» і голосувати проти якогось кандидата чи партію. Аргумент про низьку свідомість громадян відвертає увагу від більш важливої проблеми, якою є згаданий брак альтернативи, чи поведінка політиків, які провокують недовіру до них серед виборців.

Додатковим аргументом на користь зазначеної тенденції може бути політична культура політиків, низький рівень якої можна спостерігати під час публічних дебатів в Польщі. Проявом цього є мова дискурсу, в якій домінують звинувачення, образи, інсинуації на адресу політичних опонентів. У Польщі це стосується переважно двох політичних партій: Громадянської платформи (ГП) та Права і Справедливості (ПіС). Напружені взаємини між політиками, а також прихильниками цих двох партій від 2007 р. сильно впливали або впливають на виборчу участь виборців, які або голосували негативно (проти даного варіанту) або відмовлялися від участі у виборах не знаходячи альтернативи або відчуваючи розчарування з приводу попереднього вибору.

Важливим чинником електоральної участі є партійна ідентифікація. Поняття «партійна ідентифікація» в західній політичній науці розглядається «як позиційна змінна, що означає відчуття приналежності індивіда до референтної політичної групи» [2, с. 124]. Воно визначає сприйняття і оцінку політичної інформації та поведінки навіть в випадку відсутності формального членства в партії. Взагалі вплив партійної ідентифікації громадян на електоральну поведінку викликає особливий інтерес,

оскільки дозволяє вивчити мотивацію виборців при голосуванні за політичні партії та пояснити, які чинники впливають на їх електоральний вибір. Узагальнюючи довготривалу практику вільних виборів в усталених демократіях А. Кемпбелл, Ф. Конверс, У. Міллер, Т. Сток прийшли до висновку, що психологічна ідентифікація індивіда з політичною партією пов'язана з підтримкою цієї партії на виборах [6, с. 57]. Засновники цієї школи вважали, що виборець голосує за кандидата від тієї партії, по відношенню до якої в нього сформувалися позитивні установки. У випадку відсутності такого кандидата виборець голосує відповідно зі своїм членством в партії або не голосує взагалі [4, с. 8].

Очевидно, що електоральна поведінка виборців в перехідних демократіях не є простою похідною від партійної ідентифікації, а зазнає впливу інших змінних і залежить від характеру протікання електорального процесу в конкретній країні. В цьому контексті викликають інтерес дослідження, проведені польськими вченими А. Генджвілем, Т. Жултаком та Дж. Рутковським. Вони простежили зв'язок виборчої участі і стабільності електоральної підтримки для провідних політичних партій на локальному рівні в 2005–2011 рр. Автори дійшли висновку, що локальні зміни виборчої активності впливають на зміни підтримки партій на місцевому рівні але не в систематичний спосіб [10].

Окрім згаданих причин падіння електоральної активності польського виборця, варто звернути увагу на ставлення поляків до демократії. Цей показник може пояснити рівень відвідуваності виборів в Польщі. Дослідження, проведені *CBOS* в 2010 р. вказують на те, що поляки критично оцінюють стан демократії в країні. При цьому число осіб незадоволених рівнем розвитку демократії переважає над особами задоволеними з її функціонування. Лише в 2007 р. зазначено, що задоволені демократією в країні були трохи численнішою групою, ніж незадоволені. Зміна виявилася однак короткочасна, що підтверджують наступні виміри. Дослідження, проведені в 2010 р. вказують, що понад дві п'ятих поляків (43%) позитивно оцінюють функціонування демократії в Польщі, а половина (50%) мають протилежну думку. Тенденції, які простежуються від 2008 до 2010 рр. свідчать про майже незмінні думки виборців про демократію. Більше того, від 2007 р. різниця між задоволеними і незадоволеними особами поменшала [8]. Надалі переважання негативних думок при одночасному зростанні відвідуваності може свідчити про виразну мобілізацію незадоволених демократією осіб. На виборчу участь впливає також бажання зміни ситуації, що може призвести до високої відвідуваності при одночасному високому рівню незадоволення з функціонування демократії.

Ставлення громадян до функціонування демократії в Польщі є досить динамічним показником. Він змінювався під впливом різних суспільно-політичних подій. Найвищий показник незадоволення відмічено у липні 2003 р. (71%). Високий рівень утримувався ще у 2004 р. (в травні – 68%, у вересні – 63%) [8].

Найнижчий рівень незадоволення спостерігався у листопаді 2007 р. (42%), що було пов'язане з парламентськими виборами та перемогою ГП. Високий рівень незадоволення перед листопадом 2007 р. (42%) можна пов'язувати у свою чергу з кризою урядової коаліції, створенням уряду меншості, на основі коаліції

PiS–Samoobrona–LPR та заняттям посад віце-прем'єрів суперечливими політиками. Усі ці проблеми справили великий вплив на суспільно-політичне життя в Польщі, що також було помітне у ставленні поляків до функціонування демократії. Дослідження, здійснювані Центром дослідження суспільної думки вказують на інші причини виборчої неявки, серед яких важливе місце займає брак зацікавленості політикою, а також відсутність альтернативного кандидата або політичної партії.

Ставлення до демократії, довіра до політиків то лише деякі з чинників, які впливали на рівень електоральної участі в Польщі. К. Скаржинська запропонувала здійснити класифікацію чинників, ділячи їх на групи: культурні, історичні і суспільні традиції, ознаки виборчої ситуації, а також суспільно-демографічні і психологічні чинники [14, с. 204]. Серед суспільно-демографічних чинників відмічено відмінності в електоральній участі серед міського та сільського населення. Як випливає з даних Польської виборчої комісії, відвідуваність в містах досягла рівня 54,5%, що є значно вищою, ніж в сільських областях 42,4% і змішаних (44,2%). Участь в голосуванні особливо охоче взяла участь виборці з найбільших міст. У всіх одинадцяти містах, які нараховують понад 250 тис. мешканців відвідуваність переступила поріг 50% і в середньому становила 59,05%. Найвищий рівень спостерігався в Варшаві (67,75%), найнижчий в Щеціні – 55,37% [13].

Значний вплив на виборчу активність поляків мають інституційні чинники, зокрема, виборче законодавство. В грудні 2010 р. в польському Сеймі одногослосно ухвалено новий Виборчий кодекс. Серед нововведень відмітимо дводенне голосування, полегшення для незрячих (листки з журналом *Braila*), також можливість голосування через уповноваженого. М. Чешнік підкреслює, що інституційна зміна (тобто певна зміна виборчого права) може вплинути на збільшення виборчої відвідуваності: «ефект новини може підвищити зацікавленість громадян виборчою процедурою, хоч очевидно не мусить так бути» [7, с. 93].

Простежується зв'язок між зростанням неявки і рівнем підтримки двох найбільших партій Польщі – ГП та ПіС. Для всіх виборчих областей, в яких партія Я. Качинського зайняла перше місце, середній спад відвідуваності виносить 3,84 пункти у порівнянні з попередніми виборами, тоді як для областей, в яких переможцем була ГП цей показник становив 5,54 пунктів. Однак, якщо взяти до уваги рівень відвідуваності у виборах у 2011 р., то виступає зворотна відповідність. У всіх десяти областях, в яких на виборчі дільниці з'явилось понад 50% виборців (в області Варшава і Познань навіть понад 60%) ГП отримала перемогу. Дані, що стосуються відвідуваності з однієї сторони, підтверджують гіпотезу про те, що високий рівень участі сприяє ГП, з другої сторони демонструють, що на цих виборах електорат ПіС був мобілізований в дещо більшій степені, ніж той, що підтримує ГП [5, с. 12].

Отже, електоральна участь в Польщі відзначається нестабільністю, що супроводжується певною зміною декларованої та фактичної участі у виборах, трендом до коливання рівня фреквенції. Спостерігається певна «вразливість» електорату до політичних конфліктів між провладними та опозиційними партіями. Важливими детермінантами електоральної участі поляків виступають інституційні, соціально-демографічні та психологічні чинники.

Подальші дослідження електоральної участі поляків в парламентських виборах лежать в площині вивчення психологічної поведінки виборців, аналізу поточної політичної ситуації та ставлення громадян до функціонування демократії в країні.

Список використаних джерел

1. Бортніков В. Електоральна легітимізація влади в умовах демократичної трансформації / В. Бортніков, В. Чубаєвський // *Studia Politologica Ucraino-Polona*. – 2015. – Вип.5. – С.55–64. // Bortnikov V. Elektoralna legitymacia vlady v umovakh demokratychnoi transformacii / V. Bortnikov // *Studia Politologica Ucraino-Polona*. – 2015. – Vyp.5. – S.55–64.
2. Попова О. Политическая идентификация в условиях трансформации общества / О. Попова. – СПб.: С.–П.ун–та, 2002. – 258 с. // Popova O. Politicheskaja identifikacija v uslovijah transformacii obshhestva / O. Popova. – SPb.: S.–P.un–ta, 2002. – 258 s.
3. Ротар Н. Політична участь громадян України у системних трансформаціях перехідного періоду / Н. Ротар. – Чернівці: Рута, 2007. – 472 с. // Rotar N. Polityczna uchast gromadian Ukrainy u systemnykh transformatsiakh perekhidnogo periodu / N. Rotar. – Chernivtsi: Ruta, 2007. – 472 s.
4. Охременко И. Электоральное поведение: теория вопроса. Учебное пособие: В 2 ч., Ч.1 / И. Охременко. – Волгоград, 2002. – 52 с. // Ohremenko I. Jelektoral'noe povedenie: teorija voprosa. Uchebnoe posobie: V 2 ch., Ch.1 / I. Ohremenko. – Volgograd, 2002. – 52 s.
5. Alberski R. Mała stabilizacja?: zachowania wyborcze polskiego elektoratu w elekcji sejmowej w 2011 roku / R. Alberski, [w:] *Wybory parlamentarne 2011, red. nauk. Agnieszka Turska-Kawa, Waldemar Wojtasik* – Katowice: REMAR Wojciech Wciślak, 2012. – S.7–22.
6. Campbell A. The American Voter / A. Campbell, P. Converse, W. Willer, D. Stokes. – N.Y., 1960. – 87 p.
7. Cześniak M. Partycypacja wyborcza polaków / Cześniak M. – Instytut spraw publicznych [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.isp.org.pl/files/20145849250174351001263374709.pdf>
8. Feliksiak M. Postawy wobec demokracji, jej rozumienie i oceny. Komunikat z badań. CBOS / M. Feliksiak. – Режим доступу: <http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2010/>
9. Florczyk A. Nowa geografia i polityczna Polski / A. Florczyk, T. Żukowski // *Wyniki badań – wyniki wyborow. 4 czerwca 1989* / red. L. Kolarska-Bobińska, P. Łukasiewicz, Z. Rykowski. – Warszawa, 1990. – 136 s.
10. Gendźwił A. O związku partycypacji wyborczej i stabilności porzeczności dla partii. Lokalne efekty frekwencyjne w wyborach parlamentarnych w Polsce w latach 2005–2011 / A. Gendźwił, Żółtak T., Rutkowski J. // *Studia Socjologiczne*. – Vol.214, Issue 3. – P.107–126.
11. Kik K. Absencja wyborcza w III RP – główne uwarunkowania / K. Kik // *Zachowania wyborcze społeczeństwa polskiego po 1989. Próba oglądu i analiza zjawiska* / red. A. Kasińska-Metryka, Kielce, 2006. – S.6–28.
12. Panicz U. Frekwencja wyborcza a stan polskiej demokracji [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/38371/1/panicz.pdf>
13. Państwowa Komisja Wyborcza [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pkw.gov.pl
14. Skarzyńska K. Człowiek a polityka. Zarys psychologii politycznej, Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2005. – 464 s.
15. Wierność wyborcza – przepływy między elektoratami partyjnymi z roku 2007 i 2011 / *Polskie Generalne Studium Wyborcze* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2011/K_151_11.PDF
16. Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Państwowa Komisja Wyborcza [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://parlament2015.pkw.gov.pl/349_Wyniki_Sejm

Buslenko V. V., PhD, associate professor of the chair of political sciences and public administration Lesya Ukrainka Eastern European National University (Ukraine, Lutsk), Busln_@ukr.net
Likhatska T. A., graduate student of the Department of Political Science and Public Administration the National University of the East European by Lesya Ukrainka (Ukraine, Lutsk), appledream@ukr.net

Electoral citizen involvement in the Republic of Poland at parliamentary elections at the period of 1989–2015

Electoral citizen involvement in the Republic of Poland at parliamentary elections at the period of 1989–2015 was analyzed. Study on the interregional

election activity specific as well, as substantiate changes in its level in some regions was done.

Psychological aspects of voters' behavior, current political situation, public perception on the democracy functioning in the country are considered. By use of the comparative method statistic data of citizen participation in elections are generalized. Discovered trend to fluctuations in the level of electoral activity. Influence of institutional, socio-demographic and socio-cultural factors on electoral voter participation was determined.

Connection between electoral participation and stability of electoral support for leading political parties at the local level was analyzed. The conclusion about certain instability of the Polish electorate and at the same time its «vulnerability» to the political conflicts between the ruling and opposition parties was done.

Keywords: electoral participation, frequency, elections, the Republic of Poland, parties.

* * *

УДК 94(479.25:479.24):[327.5:316.776.23]

Гапєєва О. Л.,
кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, докторант, Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного (Україна, Львів), o.gapeewa@gmail.com

ІНФОРМАЦІЙНА КАМПАНІЯ «JUSTICE FOR KHOJALY» ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ МІЖ ВІРМЕНІЄЮ ТА АЗЕРБАЙДЖАНОМ

Вірмено-азербайджанський конфлікт – найкривавіший з міждержавних конфліктів на пострадянському просторі. Історіографія цієї проблематики представлена окремими науковими студіями вірменських, азербайджанських та російських вчених, публіцистичними творами журналістів та політологів, ґрунтовними оглядами військових фахівців. Проте поза увагою дослідників залишилось інформаційне протистояння – важливий напрямок зовнішньої політики обох держав.

У попередніх наукових студіях автором зроблено ґрунтовний аналіз еволюції форм і методів інформаційного протистояння, які застосовувались залежно від перебігу конфлікту протягом 1991–1994 рр. та у теперішній час.

У цьому дослідженні автором проаналізовано інформаційну кампанію «JUSTICE FOR KHOJALY», яка проводиться з 2009 р. і є потужною пропагандистською акцією на визнання Ходжалінського геноциду світовою громадськістю.

Ключові слова: вірмено-азербайджанський конфлікт, засоби масової інформації, інформаційне протистояння, Нагірний Карабах, пропаганда, Ходжали.

Вірмено-азербайджанський конфлікт – найбільш тривалий, запеклий і кривавий конфлікт на пострадянському просторі. Після закінчення у 1994 р. його військової (активної) фази, сфера інформаційного протистояння – поєднання пропагандистських і технічних сил та засобів – стала невід'ємною складовою зовнішньої політики обох держав.

У попередніх наукових студіях автором було зроблено ґрунтовний аналіз еволюції форм і методів інформаційного протистояння в залежності від перебігу конфлікту. Встановлено, що інформаційний супровід подій щодо Нагірно-Карабахської Автономної області (далі – НКАО) розпочався наприкінці 80-х років минулого століття із залученням вірменської діаспори, наукової громадськості, інтелігенції та представників відомих історичних шкіл обох республік колишнього СРСР. Проте вищезазначені дії не знайшли належного відображення на сторінках партійної та радянської преси: завдяки нерішучості керівництва Радянського Союзу, КПРС та невизначеності державної політики щодо майбутнього статусу НКАО утворився інформаційний вакуум [1].

Після проголошення незалежності Республіки Вірменія та Азербайджанської Республіки міжнародний конфлікт трансформувався у міждержавний. Під час війни – 1991–1994 рр. – пропаганда з обох сторін діяла виключно в інтересах проведення військових операцій,